

Д.В. Кіріка

здобувач

Київський національний університет внутрішніх справ

Науковий керівник: д.ю.н., доц. Користін О.Є.

Основні принципи криміналізації злочину, передбаченого статтею 209 Кримінального кодексу України

Стаття присвячена розгляду питання криміналізації суспільно небезпечного діяння як легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Розглянуті основоположні підходи та система принципів криміналізації відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

Статья посвящена рассмотрению вопроса криминализации общественно опасного деяния как легализация (отмывание) доходов, полученных преступным путем. Рассмотрены основополагающие подходы и система принципов криминализации отмывания доходов, полученных преступным путем.

The article is devoted to the question of criminalization of such a socially dangerous activity as the legalization (laundering) of proceeds from crime. The basic approaches and the system of principles of the laundering of proceeds criminalization are regarded.

Ключові слова: криміналізація, принципи криміналізації, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Постановка проблеми

Поняття «економічна злочинність», поряд з такими поняттями як «організована злочинність» та «тіньова економіка», знайшло найбільшого поширення і закріпилося в понятійному апараті криминологів та працівників правоохоронних органів. Відомо, що економічні злочини віднесені більшістю вчених до особливо небезпечних [1]. У зв'язку з реформуванням економічної системи зазнає значних змін і економічна злочинність. Створення нових форм власності, функціонування економіки в умовах ринкових відносин, інтеграція у світову економіку супроводжуються загостренням криминогенної ситуації в країні. Тому економічна злочинність, здебільшого, є прямим продовженням криміналізованих економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Фундаментальною базою дослідження стали праці таких зарубіжних та вітчизняних учених: В.Б. Авер'янова, Ч. Беккарія, А.І. Берлача, І.Л. Бородіна, Ю.П. Битяка, В.М. Гарашука, І.М. Гальперіна, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, В.В. Коваленка, Т.О. Коломоець, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, В.В. Конопльова, О.Є. Користіна, О.В. Кузьменко, В.І. Курляндського, К.Б. Левченко, Д.М. Лук'янця, В.В. Лунєєва, В.І. Олефіра, О.І. Остапенка, В.П. Петкова, Д.В. Приймаченка, Т.О. Проценка, О.П. Рябченко, В.О. Шамрая, М.Ю. Яковчука, Х.П. Ярмакі та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми

Проблеми кримінальної відповідальності за злочини у сфері господарської діяльності є найбільш актуальними і складними серед проблем, що виникли у зв'язку з прийняттям Кримінального кодексу України. Це зумовлено, насамперед, ринковою економікою, в умовах якої істотно змінилися виробничі відносини. Колись ці відносини контролювалися державою, але сьогодні контроль де-

ржави поширюється лише на їх частину, до того ж сфера такого контролю постійно звужується. Нові економічні, виробничі відносини стали породженням, вираженням і втіленням нової державної політики у сфері економіки. Будь-яка державна політика виражається через право, тому нова економічна політика знайшла своє вираження у багатьох законодавчих актах (Указ Президента України від 12.02.2007 р. № 43 «Про стратегію національної безпеки України», Стратегія економічної та соціальної політики, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» та ін.), які переважно належать до цивільного права і по-новому регулюють економічні відносини в Україні. Ці законодавчі акти закріплюють істотно нову оцінку, а точніше, переоцінку соціальних цінностей у сфері економіки. Сучасне правове регулювання економічних відносин визначає і новий підхід до кримінально-правової сфери цих відносин.

Водночас, об'єктивно, з одного боку, усувається суспільна небезпечність низки діянь, що раніше визнавалися злочинними, а з іншого боку, виникає суспільна небезпека діянь, що колись такими не були, оскільки вони не існували, і відповідно не вважалися злочинами. Докорінно змінюється коло суспільних відносин у сфері економічної діяльності кримінального закону. Одні суспільні відносини беруться під охорону, інші з-під неї виводяться. Ця тенденція проявляється, по-перше, у декриміналізації низки злочинів; по-друге, у криміналізації більшості суспільно небезпечних діянь; по-третє, в істотній зміні кримінально-правових норм про злочини у сфері економічної діяльності, що визнавалися такими і колись.

Установлення злочинності діяння в кримінальному праві нерозривно пов'язано з установленням його караності. Однак, на думку автора, за допомогою одного лише формулювання в санкції норм Особливої частини Кримінального кодексу України (надалі – КК України) суворого покарання за діяння, вчинені з приводу легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України), мети покарання не завжди вдається досягти.

Водночас, у вище зазначених працях не обґрунтовується криміналізація суспільно-небезпечного діяння, що розглядається. Будь-які зміни у кримінальному законі повинні мати наукове обґрунтування. Метод проб і помилок, що найчастіше використовується при внесенні змін до КК сьогодні, спричиняє до край негативних наслідків у практиці боротьби зі злочинністю.

Формулювання цілей статті

Метою статті є розгляд питання основних принципів криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Виклад основного матеріалу дослідження

Основоположником учення про криміналістику вважається Чезаре Беккарія. В основу його вчення була покладена теза про те, що єдиним мірилом злочинів є шкода, яку вони завдають нації. «Ми вже бачили, – пише Беккарія, – що справжнім мірилом злочинів є шкода, яка заподіюється ними суспільству. Це одна з тих очевидних істин, для відкриття якої не потрібно ні квадрантів, ні телескопів і яка доступна будь-якому посередньому розуму. Але через дивний збіг обставин такого роду істини завжди й у всіх націях пізнавалися лише небагатьма мислителями» [2].

Ідея Беккарія про те, що кримінальний закон, щоб бути корисним суспільству, повинен виражати не сваволю законодавця, а об'єктивну суспільну необхідність, і в даний час є основною в теорії криміналізації.

Однак, питання про принципи криміналізації діяння і дотепер не знайшло свого остаточного розв'язку. Так, П.А. Феллов як найважливіші передумови допустимості криміналізації діянь визначив суспільну безпеку й умови для за-

безпечення невідворотності відповідальності [3]. І.М. Гальперін, вважаючи такий підхід вузьким, доречно пропонує розширене розуміння зазначених ознак, акцентуючи при цьому увагу не на кримінально-правових, а швидше на процесуальних моментах: «а) вивчення поширеності конкретних дій і оцінка їх типовості як форми прояву антигромадської поведінки; б) установлення динаміки здійснення зазначених діянь з урахуванням причин і умов, що їх породжують; в) визначення заподіюваного такими діяннями матеріального і морального збитку; г) визначення ступеня ефективності заходів боротьби, що застосовувалися, із зазначеними діяннями як за допомогою права, так і за допомогою інших форм; д) установлення найбільш типових і небезпечних ознак того чи іншого діяння як елементів складу злочину; ж) установлення загальних особистісних ознак суб'єктів діянь; з) виявлення суспільної думки різних соціальних груп; і) визначення можливості системи карної юстиції в боротьбі з певними діяннями» [4].

У свою чергу, В.І. Курляндський запропонував принципи криміналізації суспільно небезпечних діянь, які він називає факторами, що повинні враховуватися законодавцем при диференціації злочинів і провин, розділити на дві групи: фактори, пов'язані із суспільною безпекою, і фактори, не пов'язані із суспільною безпекою. Другу групу факторів автор поділяє на три класи: соціальні, економічні й інші фактори [5].

Так, П.С. Дагель виділяє об'єктивні і суб'єктивні умови криміналізації. До об'єктивних умов чи факторів, що визначають об'єктивну потребу суспільства в криміналізації, автор відносить, насамперед, суспільну небезпеку, ступінь поширеності цих діянь і неможливість успішної боротьби з ними менш репресивними методами [6].

Комплексне дослідження основ і принципів криміналізації суспільно небезпечних діянь було проведено в роботі колективу авторів (В.Н. Кудрявцев, П.С. Дагель, Г.А. Злобін та інші) «Підстави кримінально-правової заборони. Криміналізація і декриміналізація». У цій роботі, зважаючи на загальну концепцію ролі і соціальних функцій кримінального права, запропонована раціональна і достатня система принципів та визначений зміст кожного із цих принципів. На погляд автора, ці підстави і принципи криміналізації суспільно небезпечних діянь є найбільш переконливими, а тому при дослідженні основ і принципів криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, автор буде виходити із системи, виробленої у цій роботі.

Підставами криміналізації є процеси, що відбуваються в матеріальному і духовному житті суспільства, розвиток яких породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих чи інших цінностей [7]. Найбільш яскравим показником необхідності криміналізації виступає несприятлива динаміка певного виду суспільно небезпечних діянь, що раніше не розглядалися як спеціальний склад злочину.

Криминогенна обстановка в останні роки в Україні характеризується наявністю вкрай негативної і досить стійкої тенденції в зміні структури злочинності, яка пов'язана з посиленням її організованості та поширенням у сферу економіки, громадського життя.

Отже, підставою криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є стійка тенденція до росту в Україні числа злочинів, вчинених у сфері економіки.

Система принципів криміналізації, що послідовно застосовується до оцінки конкретного виду діяння, може створити достатнє обґрунтування для введення чи скасування кримінально-правової норми.

Систему принципів криміналізації суспільно-небезпечних діянь утворюють:

— принципи, що виражають суспільну необхідність і політичну доцільність установлення кримінальної відповідальності чи соціальні і соціально-психо-

логічні принципи криміналізації, тобто принципи, що забезпечують соціальну адекватність криміналізації, її допустимість з погляду основних характеристик соціальних систем і процесів суспільного розвитку, відповідності кримінально-правової норми рівню та характеру суспільної свідомості і стану суспільної думки;

— принципи, зумовлені вимогою внутрішньої логічної несуперечності системи норм кримінального права, або несуперечності норм матеріального і процесуального права, або норм інших галузей права (конституційного, цивільного, тощо) [7].

А. Соціальні і соціально-психологічні принципи криміналізації

1. *Принцип суспільної небезпеки* означає, що правомірним є криміналізація лише того діяння, суспільна небезпека якого (з погляду кримінального права) досить висока. Представляється, що відповідність криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, принципу суспільної небезпеки очевидна, оскільки діяльність по легалізації злочинних капіталів не тільки створює досить високий ступінь суспільної небезпеки з погляду кримінального права, але і, як правило, становить підвищену небезпеку в порівнянні з іншими видами злочинних проявів.

Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України), порушує не тільки встановлений порядок підприємницької діяльності, але й сприяє поширенню найбільш небезпечних форм нелегального підприємництва, контрольованого організованою злочинністю, створюючи матеріальну базу для розширення масштабів злочинної поведінки, в тому числі і для корупції. Підприємці, що не мають злочинного фінансування, не витримують конкуренції і витісняються з ринку фірмами, діяльність яких є нібито цілком законною [8].

При легалізації в кредитно-фінансову систему держави втягуються величезні неконтрольовані маси готівки, що підсилюють інфляційні процеси, викликають знецінювання національної грошової одиниці, цим дестабілізуючи ситуацію в суспільстві. Законодавче регулювання кримінальної відповідальності за легалізацію необхідне, насамперед, в інтересах боротьби з організованою злочинністю для перетворення злочинної діяльності в таку, яка не вигідна з економічної точки зору. Для успішної боротьби зі злочинністю в сучасних умовах недостатнє розкриття діянь, передбачених Кримінальним кодексом, — необхідні комплексні міри, здатні підірвати кримінальну економіку [9].

«Брудні гроші» повинні бути поза законом та позбавлені можливості брати участь у легальному обізі для того, щоб здійснення кримінально-карних діянь утратило для злочинців, особливо для учасників організованих співтовариств, будь-який економічний зміст. Подальше поширення тіньового капіталу може призвести до реальної загрози економіці України, перетворить Україну в кримінальну державу.

2. *Принцип відносної поширеності діяння* означає, що криміналізоване діяння повинне бути, з одного боку, досить розповсюдженим, тобто являти собою прояв деяких загальних тенденцій і закономірностей, з іншого боку, не повинне бути ні загальним, ні навіть надзвичайно широко розповсюдженим. Учені зазначають, що будь-яка спроба криміналізувати занадто розповсюджені форми поведінки була б, безсумнівно, дисфункціональною, тому що результат вийшов би за межі практичних можливостей кримінальної юстиції, і тим самим була б зведена в норму безкарність діянь, оголошених злочинними [7].

Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні не є діяльністю окремих індивідів, а являє собою відносно розповсюджену поведінку осіб, що займаються професійно злочинною діяльністю, про що свідчать статистичні дані. Разом із тим, така поведінка характерна для осіб зі стійкою антигромадською спрямованістю, які займаються злочинною діяльністю. Сис-

тематичне вчинення злочинів суперечить моральним принципам, ідеологічним переконанням більшості населення, а тому така поведінка не є й не може бути ні загальною, ні надзвичайно розповсюдженою. Отже, криміналізація легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, принципу відносної поширеності діяння відповідає.

3. *Принцип домірності позитивних і негативних наслідків криміналізації.* Положення про те, що кримінальна відповідальність при її реалізації з неминучістю породжує деякі небажані соціальні наслідки, є досить тривіальним. Добре відомо і те, що ці небажані результати застосування кримінального закону досить різноманітні. Вони проявляються й у негативному формуванні особистості, підданої покаранню, і в деформації міжособистісних відносин, і в порушенні функціонування економіки та в інших сферах громадського життя.

Якою б небезпечною не була та чи інша поведінка, її криміналізація ніколи не може розглядатися як абсолютне благо, але завжди являє собою жертвування одними інтересами суспільства заради інших, більш значних. Тому, криміналізація будь-якого діяння повинна здійснюватися з позицій підходу до неї як до соціальної необхідності. Установлення кримінального покарання діяння припустимо тоді і тільки тоді, коли ми переконані, що позитивні соціальні результати застосування норм кримінального права істотно перевершать ті негативні соціальні наслідки, що з неминучістю настають від криміналізації тих чи інших діянь.

Криміналізація легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, має низку негативних соціальних наслідків. Виникнення проблеми «відмивання брудних грошей» прямо пов'язано з діяльністю організованої злочинності. За допомогою «відмивання» доходам, одержаним злочинним шляхом, надається «респектабельний вид» законних засобів, щоб надалі впровадити їх в економічні і фінансові структури держав. Боротьба з «відмиванням грошей» визнається практично всіма розвинутими країнами в якості одного з найважливіших засобів протидії організованій злочинності. У сучасних умовах криміногенна ситуація в Україні вимагає екстреного прийняття серйозних і рішучих заходів боротьби з легалізацією, тому що в іншому випадку, як уже відзначалося, можливе створення загрози економіці держави.

Для прикладу, припустимо, що позитивні соціальні результати криміналізації створення злочинної організації й участі в ній значно перевершать неминучі негативні наслідки, а отже ми можемо констатувати відповідність криміналізації цього діяння принципу домірності позитивних і негативних наслідків криміналізації.

4. *Принцип кримінально-політичної адекватності криміналізації* означає відповідність пропонованої кримінально-правової норми основним тенденціям соціальної політики суспільства і держави, рівню і характеру суспільної свідомості та стану суспільної думки.

Відповідність криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, принципу кримінально-політичної адекватності криміналізації виявляється досить яскраво. Конституція України в статті 1 проголосила Україну суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою. Існування ж на території держави «тіньових» капіталів, що намагаються поширити свій вплив на всі сфери громадського життя (і, насамперед, на економіку), створює реальну загрозу для демократичної, соціальної і правової держави, оскільки може призвести до перетворення України в кримінальну тоталітарну державу.

Варто зупинитися і на розвитку суспільної свідомості в її ставленні до криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Обговорення проблеми протидії легалізації злочинних доходів в Україні розпочалося

не так і давно – на початку 90-х років, хоча в США вже в 70-і роки були прийняті перші «антилегалізаційні» нормативні акти.

Організована злочинність проникла в сферу кредитно-фінансових відносин за допомогою утворення різних комерційних структур, акціонерних товариств, банків, страхових організацій, різних фондів з метою легалізації злочинно одержаного майна, розширення впливу на ключові позиції в економіці. У зв'язку з цим, відбувається криміналізація кредитно-фінансової системи, особливо її основної частини – банківських установ. Найбільш розповсюдженою і суспільно небезпечною у сфері банківської діяльності є категорія зловживань, пов'язаних з утворенням і протиправним використанням злочинно одержаних засобів. Однією з найбільш характерних ознак цієї категорії зловживань є її транснаціональний, міжнародний характер.

Загальновідомо, що на сьогоднішній день одним із найбільш розповсюджених і дохідних видів нелегального бізнесу у світі є незаконні операції з наркотиками, що приносять наркоділкам просто фантастичні прибутки [10].

Бурхливий ріст організованої злочинності, поява нових, високоорганізованих форм її функціонування, протистояти яким тільки за допомогою класичних норм кримінального права стає все складніше. Сьогодні в юридичній літературі вже практично не висловлюються думки про недоцільність криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Викладене дозволяє нам зробити висновок про те, що криміналізація легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, відповідає основним тенденціям кримінальної політики держави, рівню і характеру суспільної свідомості і стану суспільної думки, отже, відповідає принципу кримінально-політичної адекватності криміналізації.

Б. Системно-правові принципи криміналізації

1). Загальноправові системні принципи

Головна системно-правова вимога до будь-якої норми Особливої частини КК України полягає в тому, щоб ця норма і за її змістом, і за формою відповідає загальним принципам, що покладені в основу всієї системи права, і, безумовно, не суперечила жодному з цих принципів.

Принцип конституційної адекватності. Конституція України відповідно до ст. 8 має найвищу юридичну чинність. Закони й інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Пропонована кримінально-правова норма, що встановлює відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, повинна відповідати положенням Конституції України. Стаття 68 Конституції України встановлює, що кожний зобов'язаний неухильно дотримуватись Конституції України і законів України, не зазіхати на права і волі, честь і достоїнство інших людей. Діяльність же злочинних угруповань, легалізуючих злочинні доходи, складається із систематичного здійснення протиправних діянь, зазіхань на права і волі громадян, що охороняються законом. Тому, криміналізація легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, принципу конституційної адекватності відповідає.

Принцип системно-правової несуперечності криміналізації конкретного діяння складається у встановленні того факту, що проєктована криміналізація норми не суперечить нормам інших галузей права, тобто не вважає злочинним те, що допущене чи дозволене іншим чинним законом. Очевидно, що легалізація грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, суперечить основним принципам демократичної правової держави, а отже ні за яких обставин не може бути ні дозволеною, ні допущена іншими чинними законами, а отже криміналізація цього діяння відповідає принципу системно-правової несуперечності.

Принцип міжнародно-правової необхідності і допустимості криміналізації. Актуальність цього принципу позначається вступом України в Раду Європи, що покладає на нашу країну певні зобов'язання, зокрема у питаннях врегулювання власного законодавства відповідно до норм міжнародного права. На європейському рівні проблема координації зусиль держав у протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, знайшла детальне висвітлення в Конвенції Ради Європи «Про відмивання, розслідування і конфіскацію доходів, здобутих злочинним шляхом», підписаної 8 листопада 1990 року в Страсбурзі Радою Європи. Законом України від 17 грудня 1997 року ця Конвенція з деякими процесуальними змінами була ратифікована [11, с. 150-175].

«Відмивання брудних грошей» є типовим конвенційним злочином, тобто діянням, криміналізація якого в Особливій частині КК України відбувається у зв'язку з приєднанням нашої держави до учасників відповідних міжнародно-правових документів. Держава, що є учасником Конвенції, бере на себе зобов'язання встановити в національному законодавстві відповідальність за те чи інше діяння, що носить міжнародний характер, і для боротьби з ним необхідні погоджені зусилля багатьох держав. На думку В.П. Панова, легалізація злочинних доходів, як і контрабанда, нелегальна еміграція, фальшивомонетництво, є злочином міжнародного характеру, що заподіює шкоду економічному, соціальному і культурному розвитку держав [12].

Таким чином, криміналізація легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, відповідає рекомендаціям міжнародних громадських організацій, до складу яких входить і Україна, а, отже, і принципу міжнародно-правової необхідності і допустимості криміналізації.

Принцип процесуальної здійсненності переслідування означає, що кримінальний закон, який встановлює відповідальність за визначений вид діянь, може бути практично функціональний і досить ефективний лише в тому випадку, якщо всі передбачені нормою ознаки складу злочину, як правило, доказові. Установлення відповідності пропонованої для криміналізації кримінально-правової норми розглянутому принципу вимагає всебічного обговорення питання про те, якими саме засобами прийдеться доводити даний злочин, наскільки ці засоби законні і моральні і чи вдасться розкривати принаймні значну частину криміналізованих діянь після того, як виникне припущення про здійснення злочинного діяння. Цей принцип означає необхідність комплексного підходу для розв'язання цієї проблеми, тому що світовий досвід показує, що застосування кримінально-правових норм може бути ефективно тільки лише в комплексі із засобами фінансового й адміністративного контролю за операціями фізичних і юридичних осіб з коштами та майном. З найменшими труднощами проникнення злочинних доходів у фінансову систему держави визначається в момент їхнього надходження в банки й інші фінансово-кредитні установи, що природно, зумовлює участь останніх у протидії «відмиванню». З іншого боку, зрозуміла зацікавленість банків у надходженні коштів, а тому повинна діяти система юридичних норм, що не дозволяла б банкірам закривати очі на незаконний характер надходжень. Стаття 5 Віденської Конвенції ООН 1988 року, визначаючи правову долю доходів наркобізнесу, а саме, наркотиків і пристосувань для їхнього виробництва, і регламентуючи таку санкцію як конфіскація, передбачає дуже важливий для діяльності фінансово-кредитної системи принцип. Країна – учасниця Конвенції, уповноважуючи свої правоохоронні органи при протидії злочинному обертанню наркотиків видавати постанови про видачу й арешт банківських, фінансових і комерційних документів, позбавлена можливості не виконувати це міжнародно-правове зобов'язання, посилаючись на необхідність дотримання банківської таємниці. Аналогічна проблема існує й у ст. 4 Страсбурзької Конвенції Ради Європи від 8 листопада 1990 року. І це зрозуміло:

абсолютизація комерційної і банківської таємниці, що на певному етапі сприяє становленню підприємництва і ринкової економіки, поступово перетворюється у свою протилежність, створюючи загрозу економічній безпеці держави, забезпечуючи відхилення від зовнішнього контролю з метою приховання і легалізації злочинних доходів. Банківська таємниця не повинна перетворюватися у своєрідний сейф, в якому можна надійно приховати злочинні доходи.

II). *Кримінально-правові системні принципи криміналізації* складають правила, визначені внутрішніми закономірностями самої системи чинного кримінального законодавства, ті обмеження, що ця система накладає на включення до неї певних елементів.

Принцип безмежності закону і ненадмірності заборони, при розгляді відповідності якому необхідно розв'язати питання про вплив новели на змістовну повноту системи: чи не створює пропонувана новела нормативного пробілу, чи навпаки, надмірностей у системі чинного кримінального законодавства. Оскільки криміналізація легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є нормою, в якій передбачається відповідальність за злочинну діяльність у сфері економічної діяльності, змістом якої є підготовка і безпосереднє здійснення тяжких чи особливо тяжких злочинів, передбачених в Особливій частині КК, то за своєю юридичною природою така норма створювати пробіл у системі кримінально-правових норм не може. Більш складною є відповідь на питання: чи не є така норма надлишковою в системі чинного кримінального законодавства? Здається, що відповідь на нього повинна бути негативною, оскільки конкретні суспільно небезпечні діяння, підготовлені або вчинені у процесі «відмивання» злочинних доходів, хоча і кожне окремо є кримінально карними, однак не відбивають сутності злочинної діяльності, спрямованої на легалізацію злочинних доходів. Застосування цієї новели в комплексі з вищезгаданими нормами може істотно вплинути на зміну міри відповідальності учасників злочинної легалізації.

Викладене дозволяє нам прийти до висновку про відповідність криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, принципу безмежності закону і ненадмірності заборони.

Принцип визначеності і єдності термінології означає, що криміналізація суспільно небезпечних діянь повинна здійснюватися за допомогою визначених у законі термінів, єдиних для Загальної й Особливої частин чинного кримінального законодавства. Якщо властивості криміналізованого діяння й умови настання відповідальності за нього не можуть бути виражені за допомогою звичайної для кримінального законодавства термінології і вимагають уживання нових понять, ці поняття повинні бути визначені в самому законі.

Принцип домірності санкції й економії репресії означає, що суворість покарання за здійснений злочин повинна відповідати вазі провини, а каральні елементи покарання повинні обмежуватися дійсною суспільною потребою. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є тяжким злочином, що зазіхає на економічну безпеку. Суспільна небезпека такого діяння не дозволяє протистояти йому тільки за допомогою інших заходів, що не є заходами кримінально-правового характеру. Разом з тим, взявши до уваги, що об'єктивна сторона пропонованого складу злочину має альтернативний характер, указуючи на перелік конкретних суспільно небезпечних діянь, що можуть відбуватися при легалізації, а також на неоднаковий ступінь і характер участі в даній злочинній діяльності, ми пропонуємо установити відносно-визначену санкцію зі значним розривом між мінімальним і максимальним покаранням. Таке рішення, на наш погляд, буде відповідати принципу домірності санкції й економії репресії.

Висновки

Отже, проведений системний аналіз дозволяє дійти висновку про наявність необхідних і достатніх підстав для криміналізації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і відповідності її виробленим наукою кримінального права принципам криміналізації (декриміналізації) суспільно небезпечних діянь.

Література

1. *Лунеев В.В.* Преступность XX века / В.В. Лунеев. – М., 1998. – С. 256.
2. *Беккариа Ч.* О преступлениях и наказаниях / Чезаре Беккариа. – М. Юриздат, 1939. – С. 233.
3. *Фефелов П.А.* Критерии установления уголовной наказуемости деяний / П.А. Фефелов // Советское государство и право. – 1970. – № 11. – С. 101-103.
4. *Гальперин И.М.* Уголовная политика и уголовное законодательство // Основные направления борьбы с преступностью / И.М. Гальперин. – М.: Юриздат. – 1975. – С. 58.
5. *Курляндский В.И.* Уголовная политика: дифференциация и индивидуализация уголовной ответственности // Основные направления борьбы с преступностью / В.И. Курляндский. – М.: Юр. лит., 1975. – С. 58.
6. *Дагель П.С.* Условия установления уголовной наказуемости / П.С. Дагель // Правоведение. – 1975. – № 4. – С. 67-74.
7. Основания уголовно-правового запрета (криминализация и декриминализация). – М.: Наука, 1982. – 303 с.
8. *Дудоров О.* Відповідальність за «відмивання» злочинних прибутків як конвенційний злочин / О. Дудоров // Юридичний вісник України. – 1998. – № 35. – (Інформаційно-правовий банк). – С. 25-31.
9. *Кернер Харольд – Ханс Эберхард.* Отмывание денег : Путеводитель по действующему законодательству и юридической практике / А.Э. Жалинский (общ. ред.) М.: Международные отношения, 1996. – 240 с.
10. Аналітичний огляд НЦБ Інтерполу. – К., 1995 – С. 1-2.
11. *Користін О.Є.* Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні. Монографія / О.Є. Користін. – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ. – 2007. – 448 с.
12. *Панов В.П.* Международное уголовное право. Уч. пособие / В.П. Панов. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 162 с.